

[Обратно към статията](#)

Опасностите за националната сигурност

Какви да са стратегиите на България в близкото бъдеще

От **Стефан Попов**

6 март 2012

Стефан Попов, изпълнителен директор на фондация "Риск Монитор"

Стефан Попов (1957) е завършил СУ "Св. Климент Охридски". Доктор по философия и социални науки от New School for Social Research, Ню Йорк (1996). Програмен директор в Центъра за либерални стратегии (1996-2004). Председател на Настоятелството на Институт Отворено общество (2000-2006).

Има специализации по конституционна политика (Виена, 1994 и Фрибург, 2003), международна сигурност (Вашингтон, 1999).

Рискът трябва да се разбира само като вероятност за събитие, върху чието случване могат да влияят политики и управление

Целта на този проект на "РискМонитор" е да очертае концептуална рамка, в която да бъде развита модерна стратегия за сигурност, а от друга, да очертае основните рискове за националната сигурност на България в хоризонт от 10-15 години. Максимално общо, рискът е вероятността от протичане на неблагоприятно събитие или процес. Те обаче са свързани по принцип и в най-широк смисъл с човешка дейност, която подлежи на рационализация и управление. В този си абстрактен вид всеки риск задава функционална рамка и перспектива. В нея може да бъде поместено и видяно всичко - предмет, ситуация, произшествие. В известен смисъл трябва да се приеме, че всяко нещо може да бъде разглеждано като заплаха, че самата перспектива на опасността е универсална. Тази гледна точка е в съгласие с най-съвременните тенденции в социологията на риска.

Рискът по-нататък винаги е "за нещо"- да се случи едно или друго събитие. Употребата на това понятие без явно обвързване с насоченост към нещо е литературна метафора, например "той е рисков играч". Затова и рисковите фактори са условия, при които може да протече нежелан процес, да настъпи някакво неприятно събитие. Рискова сфера от своя страна е голяма обществена област, която да бъде условие за протичане на неблагоприятно, в екстремнен случай катастрофично събитие. За всяка стратегическа концепция е важно да определи кои са основните рискови сфери.

Предмет на тази дискусията са рисковете за сигурността

В предварителните обсъждания уточнихме, че под сигурност ще имаме предвид отсъствие на състоянията, при които страната е доведена до сериозни обществени трусове (всякакви – по-тясно социални, военни, международни, финансови, и т.н.). Тя е състояние на стабилност и отсъствие на обществен срыв или безпорядък. Сигурността засяга основните институции и техният капацитет да функционират. В този смисъл на думата понятието е разработено първоначално и най-добре артикулирано в метафорите на Томас Хобс за преддържавност: бунтове и размирици в Англия, Франция, Северна Африка, България (1997), Катуница са моментни образи на тази идея. Нас ни интересуват подобни развития, близки до тях, или тенденции в тази посока. Граничният случай на липса на сигурност се символизира от образа на непрекъснатия граждански конфликт, който Хобс малко патетично от днешна гледна точка нарича война на всеки срещу всеки, едно природно състояние. В нашия случай следователно става дума за възникване на условия, при които се доближаваме до разпадане на институционалните рамки. Тези граници въплъщават съгласието между членовете на общността да живеят според установени правила и така да гарантират собствения си мир.

В този смисъл въпросът на дискусиата ни е има ли и какви по-точно са рисковете, които биха отместили настоящата относително балансирана ситуация към срыв и безпорядък.

Срыв в перспективата на националната сигурност е сериозно нарушение на конституционния ред и неговата непрекъснатост. В конституционния ред са интересни двете главни сфери – защитата на правата и отношенията между властите. Доколкото първата област се гарантира от втората, а втората е институционализирана в тесен смисъл на думата, интерес представляват състоянието на институциите, тяхната стабилност и функциониране. Конституционната фигура трябва да се разбира широко, дори символически. От тази гледна точка сигурността на гражданите е дълбокият интерес на концепцията за рисковете. Но тя не е нейният пряк интерес. Фокусът е върху институциите и тяхното функциониране, които от своя страна са гарант за сигурност на гражданите.

При развитие на концепции за сигурност не трябва да се предполагат всякакви вероятности за катастрофални събития.

Рискът трябва да се разбира само като вероятност за събитие, върху чието случване могат да влияят политики и управление

Ако някакъв процес, който води до катастрофи, тече природно, той не следва да бъде отчитан в портфолиото на рисковете за сигурност.

Такава предпоставка разграничава политиката на национална сигурност от застраховането и неговата политика. Застрахователната компания изчислява вероятността от настъпване на неблагоприятно събитие и определя премия за възстановяване на щетите от него. Но тя не води политика за занижаване на риска от протичане на събитието.

Обратно, централният интерес в политиката на националната сигурност е насочен към определяне на стратегии за редукция на рисковете за дадени събития. От една страна, тази рамка изключва вероятности, които не са породени от някакви социални субекти и

не се влияят от политики. От друга, основният интерес не е към застраховане, а към превенция, тоест от разработване на политики по занижаване на рисковете за сигурността.

За категоризиране на рискове, сфери и процеси често се използва схема, която ги подрежда в поле, очертано от две оси, абсциса и ордината. Едната означава величина на катастрофата, а другата вероятност за случването на съответното събитие или процес. Високо рискови са процес или събитие, при които завишена вероятност се комбинира с голямо разрушение. Ниско рискови процеси са комбинация на слаба вероятност и незначителни ефекти. Всяка сериозна концепция за сигурност трябва да използва тази или подобна схема, за да може да дефинира приоритети в политиката за сигурност. Иначе, както става с много от развитите бюрократични документи в рубрика "национална сигурност", нещата са оставени на произвол и безредие.

Следвайки такава координатна система, определяме пет рискови сфери като приоритетни: финанси и икономика, енергетика и срив на енергийната система, директен социален конфликт, криминализация на институциите и средата, значителни турбуленции в международния контекст, например разпад на Европейския съюз или нов балкански конфликт.

Характерното за приоритетните рискови сфери е, че срив във всяка от тях е директна заплаха за сигурността и за голям обществен разпад.

Могат обаче да се отделят и проблемни области от втори порядък, под приоритетните: образование, бедност, маргинализация, миграция, здравеопазване, регионални дисбаланси и т.н. Характерно за втория ред рискови сфери е, че сригове в тях се пренасят върху горния ред. Те транслират рискове и влияят на сигурността опосредено, чрез въздействието си върху приоритетните зони.

Фотограф: **Капитал**